

**Emlékbeszéd 2011. január 27-én,
az auschwitz-birkenai tábor felszabadításának 66. évfordulóján,
a Nemzetközi Holokauszt Emléknapon tartandó ünnepségen**

Hölgyeim és Uraim!

Engedjék meg, hogy átadjam Önöknek Martonyi János külügyminiszter úr üdvözlését, aki egyéb elfoglaltságára való tekintettel nem tud részt venni a mai emlékezésen, és engem bízott meg, hogy képviseljem és köszöntsem Önöket.

**Salom!
Béke!**

Üdvözölhetnék-e illőbb köszöntéssel egymást most, a Nemzetközi Holokauszt Emléknapon, amikor világszerte megemlékezések zajlanak az auschwitz-birkenai tábor felszabadulásának 66. évfordulóján?

Mindazokra emlékezünk ma, akik áldozatul estek az antiszemitizmus örületének, egy olyan korban, amikor a legtöbben már azt hitték, hogy a háború rémsége a végéhez közeledik. Mégis megtörtént. Azóta is keressük az okokat, a választ arra, hogyan és miért következhetett be mindez. Vannak érzelmi, történelmi és politikai válaszok. De ezek korántsem elégségesek, aligha adják vissza annak a lelki és politikai torzultságnak az okát, amely a világban szétszórt zsidóság kiirtását tűzte ki célul. Az örület átszötte a politikát. A vész akkor söpört végig Magyarországon, amikor az ország – bár szorongva - már a világháború végét várta.

**Pilinszky Jánost idézem, aki 30 évvel a vészorszak után ezt írta:
„Összezárva élünk... valamennyiünk emlékével, a múlt háború emlékével. Valami rendkívül fontos történt velünk. Egyszerre megéreztük, alkalmunk volt megérezni, hogy jóvátehetetlen botrányt hagytunk magunk mögött. S ha a legszebb jövő állna is előttünk, a legszebb jövő is morális sivataggá válnék, ha nem éreznénk felelősséget azért, ami megtörtént. A szégyenért, a szörnyű szégyenért”.**

Pilinszky a morális felelősségről beszél. Nekünk hatvanhat év múltán is el kell gondolkodnunk a felelősségről és a tanulságról.

A Magyar Holokauszt nemcsak a magyar zsidóságnak, hanem az egész magyar nemzetnek a tragédiája. A magyar állam nem tudta megvédeni

saját állampolgárait egy idegen hatalomtól, sőt elpusztításukban egy ideig együttműködött a náci megszállókkal. Ez idegen volt attól a Magyarországtól, amely a XVIII-XIX században befogadta és Európában elsőként polgárjoggal ruházta fel a menekülő zsidókat. S ennek velejárója volt, hogy a zsidóság gazdasági, szellemi és morális erejét – közös akarattal – a magyar nemzet felvirágoztatásának szolgálatába állította.

A magyar történelem – sajnos - bővelkedik olyan tragédiákban, melyek hosszabb-rövidebb idő után sorsfordulóként épültek be a kollektív történelmi tudatba. A muhi vereség után a később hazatérő IV. Bélát második honalapítóként tartjuk számon, a mohácsi vereséggel datáljuk a független középkori magyar királyság végét, az aradi tizenhárom mártír előtt minden évben nemzeti gyásznappal tisztelgünk, a több évtizedes elhallgatás után mára a Don kanyar is fogalommá vált. A dolgok – mondhatnánk - lassan a helyükre kerülnek. A rendszerváltás óta sikerült többé-kevésbé konszenzust kialakítani az 1956-os forradalom és szabadságharc értelmezését illetően, miközben október 23. nemzeti ünnepé lett, november 4. pedig gyásznappá. Ám a lista ezzel korántsem teljes. Nemzeti történelmünk szerves része az is, hogy 1944. május 15-én vonatok indultak el az akkori Magyarországról valahová, észak-keleti irányba. A következő 2 hónap alatt több mint 140 szerelvény indult. A lelakatolt vagonokba 70-80 embert zsúfoltak be szegényes holmijaikkal, jobb esetben egy vödör vízzel. A két-három napos utazás közben vajon gondolták-e, hogy azok után, amin már keresztülmentek – az egzisztenciális ellehetetlenítő törvények hatása, majd a társadalomból való kirekesztés, a megjelölés, a gyűjtőtábori éhezés, a terror és kínzások után – rosszabb is jöhet? Amikor a vagonok ajtaja kinyílt, a megsemmisítő táborban találták magukat. A néhány megmaradt fényképről riadt szemek néznek vissza ránk. Tudják, hogy itt ér véget az életük, csak azt nem tudják, miért.

A háború után a néhány ezer visszatérő otthonát kifosztva, temetőjét, templomát szétdúlva találta. Sokan a kivándorlás mellett döntöttek, de a többség maradt és megpróbálta újból felépíteni mindazt, amit elvettek tőle: házat, városát, egzisztenciáját - életét. Elpusztult szeretteik, ismerőseik és barátaik emlékéért legtöbbször magukba zárták, a még élő kevesek ma sem felejtik őket.

A magyar társadalom ma már méltó módon emlékezhet meg mártírhalált halt zsidó honfitársairól. Magyarok voltak. Zsidók, vagy a zsidótörvények által zsidónak minősített keresztények és ateisták. Az auschwitz-birkenai tábor felszabadításának 66. évfordulóján fel kell idéznünk, hogy az ott megöltek között a legtöbbször honfitársaink voltak.

Auschwitzban nincsenek sírok, mégis ez a magyar történelem egyik legtragikusabb emlékhelye. Az 1940 – 1945 között ott kivégzett áldozatoknak mintegy 40%-a volt magyar. Ennek ellenére az ártatlanok mártírhalála mégsem vált a magyar történelmi tudat részévé, emléke csak lassan épül be a magyar tragédiák sorába.

A kommunizmus idején a téma a túrt, néha a támogatott kategóriába tartozott ugyan, de mivel a hatalom a történeteket az antifasiszta ellenállás szólamaiba burkolta, a hiteles feldolgozás elmaradt. A „bűnös nemzet” és „az utolsó csatlós” sematikus képzetének életben tartásával megakadályozta a múlttal való szembenézést. Az a Bibó István ugyanis, aki 1947-ben megkísérelte megérteni és megértetni az eseményeket, feltárni a felelősséget és elindítani a társadalmi párbeszédet, hamarosan tilalmi listára került. A magyar zsákutcás fejlődésről és az eltorzult magyar alkatról írt gondolatai pedig évtizedekre a feledés homályába süllyedtek. Így aztán a megbeszélés, a Holokauszt szellemi és érzelmi feldolgozása, az erkölcsi és anyagi kárpótlás egy olyan nemzedékre maradt, amely már csak családtörténetből, olvasmányjaiból, filmekből és kutatásokból tudhatja meg mindazt, amit apái-nagyapái átéltek.

A mesterséges kollektív társadalmi amnéziában a rendszerváltás hozott változást. Két évtizede próbáljuk őszintén feltárni és felfogni, hogy mi is történt. Próbáljuk megnevezni a felelősöket, a bűnösöket és a segíteni akarókat, felidézni a kort, differenciált képet rajzolni a vészorszakról.

A mai napnak két üzenete lehet. Az egyik az emlékezés, a másik a jövőbe tekintés. Ám egészét a kettő csak egyszerre alkothat. Az áldozatokra kegyelettel emlékezve kell tudatosítanunk, hogy bűnt nem lehet büntetlenül elkövetni. A túlságosan nagy, történelmi bűnt, és az ezzel járó tragédiát a kollektív tudat nagyon hosszú ideg, nemzedékeken át nem képes feldolgozni, s csak hordozza magával, megoldatlanul. Nem bírja feledni s nem bírja kimondani. A Holokauszt emléke a mai és az eljövendő magyar nemzedékek számára – a kötelező főhajtás mellett – tehát súlyos figyelmeztetés. A Holokauszt örök mementó.